

THE MEDIATING ROLE OF GUILT AND SHAME IN THE RELATIONSHIP BETWEEN GENDER ROLE ATTITUDES AND SELF-ESTEEM AMONG WOMEN¹

İrem Nur TOPSAKAL*

*Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Gedik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı, 231287025@stu.gedik.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2283-7760

Received Date: 26.08.2026 Revised Date: 29.08.2026 Accepted Date: 19.09.2026

Copyright © 2026 İrem Nur TOPSAKAL. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

This study aimed to examine the mediating role of guilt and shame in the relationship between gender role attitudes and self-esteem among women. The sample of the study consists of 219 women aged between 19 and 65. In this study, which was conducted using a correlational and cross-sectional survey model, data were collected through the Sociodemographic Information Form, the Gender Roles Attitude Scale, the Rosenberg Self-Esteem Scale, and the Guilt and Shame Scale. IBM SPSS 26 and PROCESS Macro 4 were used in the analysis of the data obtained. The results of the study showed that there were positive and significant relationships between gender role attitudes and guilt, and negative and significant relationships between gender role attitudes and shame. No significant relationship was found between gender role attitudes and self-esteem. While no significant relationship was found between guilt and self-esteem, it was determined that self-esteem decreased as the level of shame increased. As a result of the parallel mediation analysis, the total indirect effect calculated through guilt and shame was found to be significant. When the mediating variables were examined separately, it was found that guilt did not mediate the relationship between gender role attitudes and self-esteem, whereas shame played a significant mediating role in this relationship. The results of the study showed that the indirect relationship between gender role attitudes and self-esteem among women was mediated by shame.

Keywords: Gender role attitudes, self-esteem, guilt, shame.

KADINLARDA TOPLUMSAL CİNSİYET ROLÜ TUTUMLARI İLE BENLİK SAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİDE SUÇLULUK VE UTANÇ DUYGULARININ ARACI ROLÜ

ÖZET

Araştırmanın amacı, kadınlarda toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkide suçluluk ve utanç duygularının aracı rolünü incelemektir. Çalışmanın örneklemini 19-65 yaş aralığında bulunan 219 kadın oluşturmaktadır. İlişkisel ve kesitsel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada veriler sosyodemografik bilgi formu, Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Suçluluk Utanç Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde IBM SPSS 26 ve PROCESS Macro Model 4 kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile suçluluk duygusu arasında pozitif yönlü, utanç duygusu arasında ise negatif yönlü ve anlamlı ilişkiler bulunduğunu göstermiştir. Toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Suçluluk duygusu ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki saptanmazken, utanç düzeyi arttıkça benlik saygısının azaldığı belirlenmiştir. Paralel aracılık analizi sonucunda, suçluluk ve utanç duyguları üzerinden hesaplanan toplam dolaylı etkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. Aracı değişkenler ayrı ayrı incelendiğinde, suçluluk duygusunun toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkiye aracılık etmediği, utanç duygusunun ise bu ilişkide anlamlı bir aracı rol oynadığı saptanmıştır. Araştırma sonuçları, kadınlarda toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı arasındaki dolaylı ilişkinin utanç duygusu üzerinden gerçekleştiğini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet rolü tutumları, benlik saygısı, suçluluk, utanç.

¹ Bu makale, İstanbul Gedik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programı kapsamında aynı isimle hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1.GİRİŞ

Toplumsal yaşam, kadınlardan ve erkeklerden beklenen davranışların, sorumlulukların ve yaşam alanlarının farklı biçimlerde düzenlendiği bir yapı içinde sürmektedir. Bu farklılıklar yalnızca biyolojik özelliklerle değil, toplumsal ve kültürel süreçler çerçevesinde de ele alınmaktadır. Bu doğrultuda cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) kavramları, söz konusu farklılıkların biyolojik ve sosyokültürel boyutlarını açıklamak için kullanılmaktadır. Cinsiyet daha çok kromozomlar, hormonlar, anatomi ve diğer fiziksel ve fizyolojik özellikler gibi biyolojik özelliklerle ilişkilendirilirken; toplumsal cinsiyet kadınlık ve erkeklikle ilişkilendirilen psikolojik, davranışsal, sosyal ve kültürel özellikleri kapsamaktadır (American Psychological Association, 2026; Muehlenhard ve Peterson, 2011). Bu ayrım, kadınlar ve erkekler arasında gözlenen davranışsal farklılıkların doğrudan biyolojik özelliklere atfedilmesi yerine sosyal ve kültürel süreçlerin de dikkate alınmasına olanak sağlamaktadır. Toplumsal cinsiyetin içeriğinin kültürel ve tarihsel koşullara bağlı olarak biçimlendiği ve sabit bir yapıda bulunmadığı alanyazında vurgulanmaktadır (Wood ve Eagly, 2012).

Toplumsal cinsiyetle ilişkili anlamlar, yalnızca dışarıdan yöneltilecek toplumsal beklentiler olarak kalmamaktadır. Bem'in (1981) Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı, kültür içerisinde kadınlık ve erkeklikle ilişkilendirilen bilgilerin bilişsel şemalar hâlinde örgütlenebildiğini ve benliğe ilişkin bilgilerin de bu şemalar aracılığıyla işlenebildiğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet, yalnızca başkalarını sınıflandırmada kullanılan bir bilgi kategorisi değil, bireyin kendisine ilişkin özellikleri ve deneyimleri anlamlandırmasında başvurabileceği bir çerçeve niteliği de taşıyabilmektedir. Bussey ve Bandura (1999) ise toplumsal cinsiyete ilişkin anlayışların sosyal çevredeki çoklu etkiler aracılığıyla geliştiğini ve zaman içerisinde motivasyonel ve öz-düzenleyici süreçlerle birlikte bireyin toplumsal cinsiyetle ilişkili davranışlarını yönlendirebildiğini belirtmektedir. Bu yaklaşımlar birlikte düşünüldüğünde, toplumsal cinsiyet kavramı yalnızca kadın ve erkeklerin toplumsal konumuna ilişkin soyut bir görüş olarak değil; kişinin kendi rol, davranış ve özelliklerini hangi toplumsal anlamlar içerisinde değerlendirdiğiyle de kesişebilen bir yapı olarak ele alınabilmektedir.

Toplumsal cinsiyetin önemli bileşenlerinden birini toplumsal cinsiyet rolleri oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri, kadınlar ve erkekler için uygun kabul edilen davranış, özellik ve sorumluluklara ilişkin toplum tarafından paylaşılan beklentileri ifade etmektedir (Eagly, 1987; Eagly vd., 2000). Sosyal Rol Kuramı çerçevesinde toplumsal cinsiyet rolleri, kadınlara ve erkeklere sosyal olarak tanımlanan cinsiyetleri temelinde yöneltilecek paylaşılan beklentiler olarak ele alınmaktadır (Eagly vd., 2000). Bu beklentilerin oluşumunda kadınların ve erkeklerin aile, çalışma ve toplumsal yaşamda tarihsel olarak farklı konum ve sorumluluklar üstlenmeleri etkili olmaktadır. Örneğin bakım verme, çocuk yetiştirme ve ev içi sorumluluklar daha fazla kadınlarla ilişkilendirilirken; gelir sağlama, bağımsızlık ve otorite daha fazla erkeklerle ilişkilendirilmektedir (Eagly vd., 2000; Wood ve Eagly, 2012). Bu örüntüler zaman içinde kadın ve erkeklerden yalnızca ne yaptıklarına ilişkin beklentiler değil, nasıl davranmaları ve hangi özelliklere sahip olmaları gerektiğine ilişkin normlar da üretmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolleri, kadınlar ve erkekler

arasındaki mevcut görev dağılımının ötesinde, her iki cinsiyet için uygun kabul edilen davranış ve sorumluluklara ilişkin toplumsal beklentileri kapsamaktadır.

Bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bu beklentileri ne ölçüde uygun buldukları ve destekledikleri ise toplumsal cinsiyet rolü tutumlarıyla ifade edilmektedir (Boehnke, 2011; Davis ve Greenstein, 2009). Toplumsal cinsiyet rolü tutumları; kadınların ve erkeklerin çalışma yaşamına katılımı, ev işleri ve çocuk bakımının paylaşımı, aile içindeki sorumlulukların dağılımı ve karar verme süreçlerindeki konumları gibi farklı yaşam alanlarına ilişkin görüşleri kapsamaktadır (Davis ve Greenstein, 2009; Walter, 2018). Bu açıdan toplumsal cinsiyet rolleri kadınlar ve erkeklerden beklenen davranış ve sorumlulukları ifade ederken, toplumsal cinsiyet rolü tutumları bireylerin bu beklentilere yönelik değerlendirmelerini ifade etmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolü tutumları alanyazında çoğunlukla geleneksel ve eşitlikçi tutumlar çerçevesinde ele alınmaktadır (Davis ve Greenstein, 2009; Walter, 2018). Geleneksel tutumlar kadın ve erkeklerin farklı toplumsal alanlardan ve sorumluluklardan öncelikli olarak sorumlu olduğu görüşünü desteklemektedir. Bu yaklaşımda ev işleri, çocuk bakımı ve aile yaşamının sürdürülmesi daha çok kadının; ailenin ekonomik geçimini sağlama ve çalışma yaşamında yer alma ise daha çok erkeğin sorumluluğu olarak görülmektedir (Davis ve Greenstein, 2009; Walter, 2018). Eşitlikçi tutumlarda ise aile ve çalışma yaşamındaki hakların, görevlerin ve sorumlulukların cinsiyete göre ayrıştırılması yerine kadınlar ve erkekler arasında paylaşılması desteklenmektedir. Zeyneloğlu ve Terzioğlu'nun (2011) toplumsal cinsiyet rolü tutumlarını ele alış biçimi de bu ayrımı aile, evlilik ve günlük yaşamın farklı alanlarına genişletmektedir. Buna göre ev işleri ve çocuk bakımının kadın ve erkek tarafından paylaşılması, kadınların çalışma ve meslek yaşamında erkeklerle eşit olanaklara sahip olması ve aile içindeki kararların ortak biçimde alınması eşitlikçi rol anlayışını yansıtırken; ev ve bakım sorumluluklarının öncelikle kadına, gelir sağlama ve aile içindeki otoritenin ise erkeğe atfedilmesi daha geleneksel bir rol anlayışına karşılık gelmektedir (Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2011). Toplumsal cinsiyet rolü tutumları tek bir yaşam alanına ilişkin görüşlerden oluşmamaktadır. Çalışma yaşamı, aile içi iş bölümü, çocuk bakımı, evlilik ve karar verme süreçleri gibi farklı alanlarda benimsenen tutumları ifade etmektedir (Davis ve Greenstein, 2009; Walter, 2018).

Toplumsal cinsiyet rolleri, kadınlar için uygun görülen davranış ve sorumlulukların yanı sıra sahip olmaları beklenen özelliklere ilişkin normatif beklentileri de içermektedir (Eagly vd., 2000; Wood ve Eagly, 2012). Bu tür sosyal beklentiler, bireyin yalnızca başkalarını değil, kendisini değerlendirdiği ölçütlerin oluşumunda da önem taşıyabilmektedir. Benlik saygısı, bireyin kendisine yönelik genel olumlu ya da olumsuz tutumunu ve kendisini ne ölçüde değerli gördüğünü ifade etmektedir (Rosenberg, 1965; Orth ve Robins, 2014). Bu yapı, bireyin yalnızca belirli bir özelliğine ya da başarısına yönelik değerlendirmesinden farklı olarak, benliğin bütününe ilişkin genel bir değer yargısını kapsamaktadır. Yüksek benlik saygısı kişinin kendisine yönelik olumlu ve kabul edici bir değerlendirmeye sahip olmasıyla, düşük benlik saygısı ise kendisine ilişkin daha olumsuz ve değersizleştirici değerlendirmelerle karakterizedir (Rosenberg, 1965). Benlik saygısı bu

yönüyle, bireyin kendisine ilişkin duygu ve değerlendirmelerinin temel göstergelerinden biri olarak ele alınmaktadır (Orth ve Robins, 2014).

Benlik saygısının sosyal bağlamdan bağımsız olarak şekillenmediği farklı kuramsal yaklaşımlarda vurgulanmaktadır. Sosyometre Kuramı'na göre benlik saygısı, bireyin sosyal çevresi tarafından kabul edilme ve ilişkisel açıdan değerli görülme düzeyine ilişkin bir gösterge işlevi görmektedir (Leary ve Baumeister, 2000). Harris ve Orth'un (2020) meta-analitik bulguları da sosyal ilişkilerde kabul, yakınlık ve desteğin benlik saygısıyla karşılıklı olarak ilişkili olduğunu göstermektedir. Bunun yanında Crocker ve Wolfe (2001), bireylerin kendilerine verdikleri değerın önem atfettikleri yaşam alanlarındaki başarı ve başarısızlıklara duyarlı olabileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla bireyin kendisini hangi özellikler ve standartlar üzerinden değerlendirdiği, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel bağlamdan bağımsız değildir.

Kadınlığa ilişkin toplumsal beklenti ve normlar, kadınların kendilerine yönelik değerlendirmelerinde etkili olabilmektedir. Josephs ve diğerleri (1992), kadınların ve erkeklerin benlik saygısının toplumsal olarak cinsiyetleriyle ilişkilendirilen farklı alanlara duyarlı olabileceğini göstermiş; kadınlarda kişilerarası bağlılık ve yakın ilişkilerle ilişkili değerlendirmelerin benlik saygısı açısından önem taşıdığını bildirmiştir. Kadınlık normlarının benlik değerlendirmeleriyle ilişkisi daha sonraki çalışmalarda da ele alınmaktadır. Geleneksel kadınlık ideolojisinin belirli boyutlarının düşük benlik saygısıyla ilişkili olduğu (Tolman vd., 2006), toplumsal baskı nedeniyle kadınlık normlarına uygun davranmanın daha düşük benlik saygısıyla bağlantı gösterdiği (Good ve Sanchez, 2010) ve geleneksel kadınlık beklentilerini karşılayamadığını hissetmenin kadınların benlik saygısındaki düşüşle ilişkili olduğu belirlenmiştir (Harrington vd., 2022). Bu bulgular, kadınların kendilerine ilişkin değerlendirmelerinin toplumsal cinsiyetle ilişkili norm ve beklentilerle bağlantılı olabileceğine işaret etmektedir.

Nitekim toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısını birlikte inceleyen araştırmalar, iki yapının farklı sosyal ve kültürel bağlamlarda birbiriyle kesişebildiğini göstermektedir. Lennon ve Rudd (1994), kadınlarda daha geleneksel olmayan toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının daha yüksek benlik saygısıyla ilişkili olduğunu bildirmiştir. Lennon ve diğerleri (1999) ise Koreli, Singapurlu, Afrika kökenli Amerikalı ve Avrupalı Amerikalı kadınları kapsayan kültürlerarası çalışmalarında, geleneksel olmayan toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile yüksek benlik saygısı arasındaki ilişkinin farklı kültürel gruplarda da görüldüğünü belirlemiştir. Türkiye'de Ercan ve diğerleri (2022), evli kadınlarda toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısını birlikte incelemiş ve toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının bazı boyutlarının benlik saygısını anlamlı biçimde yordadığını ortaya koymuştur.

Bireyin kendisini sosyal ve kişisel standartlar doğrultusunda değerlendirmesi, benlik saygısının yanı sıra öz-bilinç duygularının ortaya çıkmasında da önem taşımaktadır (Tangney vd., 2007; Tracy ve Robins, 2004). Öz-bilinç duyguları, kişinin kendi davranışlarını ya da benliğini belirli standartlar karşısında değerlendirmesini gerektiren ve bu yönüyle benliğin değerlendirme sürecini içeren duygular olarak ele alınmaktadır (Tracy ve Robins, 2004). Suçluluk, bireyin yaptığı ya da yapmadığı bir eylem nedeniyle sorumluluk

hissetmesi ve bu eylemi olumsuz değerlendirmesiyle ortaya çıkan öz-bilinç duygusudur (Tangney vd., 2007). Utanç ise, bireyin benliğinin bütünü olumsuz biçimde değerlendirmesi ve kendisini yetersiz, kusurlu ya da değersiz olarak algılamasıyla karakterizedir (Lewis, 1971; Tangney vd., 2007). Her iki duygu da kişinin bir davranışının, özelliğinin ya da durumunun kendisi açısından önemli bir standardı karşılamadığına ilişkin değerlendirmesiyle ortaya çıkabilmekle birlikte, değerlendirme odağı bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Utançta olumsuz değerlendirme daha çok benliğin bütününe yönelirken, suçlulukta belirli bir davranış ya da eylem ön plana çıkmaktadır (Tangney, 1998; Tangney vd., 2007). Tracy ve Robins'in (2006) bulguları da utancın başarısızlığın daha kalıcı ve benliğe ilişkin nedenlere yüklenmesiyle, suçluluğun ise değiştirilebilir ve kontrol edilebilir davranışlara ilişkin değerlendirmelerle bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Suçluluk ve utancın temelinde yer alan öz-değerlendirme ölçütleri yalnızca bireysel değildir; toplumsal normlar, sosyalleşme deneyimleri ve kültürel değerler de bu ölçütlerin biçimlenmesinde rol oynamaktadır (Mascolo, 1994; Tangney vd., 2007; Wong ve Tsai, 2007). Bu açıdan toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların hangi davranışları sergilemeleri, hangi sorumlulukları üstlenmeleri ve hangi özelliklere sahip olmaları gerektiğine ilişkin normatif standartlar sunması nedeniyle suçluluk ve utanç deneyimleri açısından önem taşımaktadır. Ferguson ve Crowley (1997), kadın ve erkeklerin suçluluk ve utanç deneyimlerinin toplumsal cinsiyetle bağlantılı sosyalleşme süreçleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Benetti-McQuoid ve Bursik (2005) ise geleneksel olarak kadınlıkla ilişkilendirilen toplumsal cinsiyet rollerinin benimsenmesinin hem suçluluk hem de utanç eğiliminin daha yüksek olmasıyla ilişkili olduğunu bildirmiştir. Daha geniş bir düzeyde, Else-Quest ve diğerlerinin (2012) 382 çalışma ve 236.304 değerlendirmeyi kapsayan meta-analizinde kadınların suçluluk ve utanç düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu; bu farklılıkların özellikle beden, cinsellik ve yeme gibi toplumsal cinsiyetle yakından ilişkili alanlarda belirginleştiği bulunmuştur. Bu bulgular, suçluluk ve utanç deneyimlerinin kadınlara yönelik sosyal beklentiler ve toplumsal cinsiyetle ilişkili değerlendirme ölçütlerinin kişinin kendisini ve davranışlarını değerlendirdiği bağlamı şekillendirebildiğini düşündürmektedir.

Suçluluk ve utanç, benlikle ilişkili öz-bilinç duyguları olmaları nedeniyle benlik saygısıyla da yakından ilişkilidir. Özellikle utançta olumsuz değerlendirmenin benliğin bütününe yönelmesi, bu duyguyu kişinin genel benlik değerine daha doğrudan bağlamaktadır (Tangney vd., 2007). Utançta olumsuz değerlendirmenin benliğin bütününe yönelmesi, kişinin kendisine ilişkin genel değer algısını doğrudan etkileyebilmektedir (Tangney vd., 2007). Nitekim çalışmalar, utanç düzeyi arttıkça benlik saygısının azaldığını ve bu ilişkinin farklı örneklerde tutarlı biçimde gözlemlendiğini göstermektedir (Budiarso ve Helmi, 2021; Velotti vd., 2017). Suçluluk ise daha çok belirli bir davranışa ilişkin sorumluluk ve değerlendirmeyi içerdiğinden, benlik saygısıyla ilişkisi utançtan farklı bir yapı göstermektedir (Tangney vd., 2007; Tracy ve Robins, 2006).

Suçluluk ve utanç deneyimleri, bireyin yalnızca kişisel ölçütlerinden değil, içinde bulunduğu toplumsal ve kültürel çevrede hangi davranışların uygun, kabul edilebilir ya da beklenen olarak değerlendirildiğinden de etkilenmektedir (Mascolo, 1994; Tangney vd.,

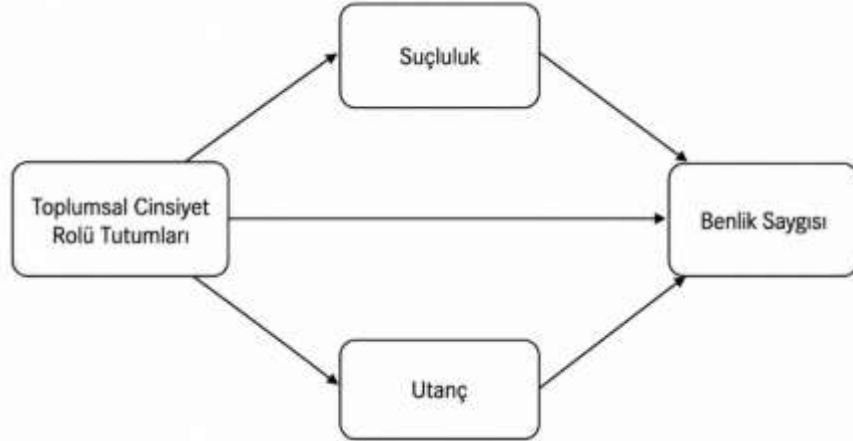
2007). Toplumsal cinsiyet normları bu açıdan kadınların davranışlarına, sorumluluklarına ve kendilerini nasıl sunmaları gerektiğine ilişkin çeşitli beklentiler içermektedir. Kadınlardan bakım verme, başkalarının gereksinimlerini gözetme, ilişkileri sürdürme ve belirli kadınlık ölçütlerine uygun davranma yönündeki beklentiler, bu standartların karşılanmadığı düşünülen durumlarda suçluluk ve utanç deneyimlerine zemin hazırlayabilmektedir (Ferguson ve Eyre, 2000; Benetti-McQuoid ve Bursik, 2005). Nitekim Benetti-McQuoid ve Bursik (2005), geleneksel olarak kadınlıkla ilişkilendirilen toplumsal cinsiyet rolleriyle daha fazla özdeşleşmenin suçluluk ve utanç eğilimleriyle bağlantılı olduğunu göstermiştir. Ferguson ve Crowley (1997) de kadınlarda özellikle utancın benlikle ilgili bilgilerin düzenlenmesinde öne çıkan bir duygu olduğunu ve bu örüntünün toplumsal cinsiyetle ilişkili sosyalleşme süreçleri bağlamında ele alınabileceğini bildirmektedir.

Toplumsal cinsiyetle ilişkili rol ve beklentilerin suçluluk ve utançla bağlantısı çeşitli bağlamlarda ortaya konmuş olmakla birlikte, toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile bu iki öz-bilinç duygusu arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan çalışmalar daha sınırlıdır. Mevcut araştırmalar özellikle aile ve bakım sorumlulukları, iş-aile dengesi ve annelik rolleri gibi alanlarda, kadınların toplumsal cinsiyetle ilişkili rol beklentilerine yönelik değerlendirmeleri ile suçluluk deneyimleri arasında bağlantılar bulunduğunu göstermektedir (Martínez vd., 2011; Aarntzen vd., 2022). Utanç açısından ise kadınlıkla ilişkilendirilen norm ve standartlardan algılanan sapmanın, kişinin kendisine yönelik olumsuz değerlendirmeleriyle bağlantılı olabileceğine ilişkin bulgular bulunmaktadır (Ferguson ve Crowley, 1997; Liss vd., 2013).

Bu çerçevede toplumsal cinsiyet rolü tutumları, kadınların toplumsal olarak tanımlanan rol, sorumluluk ve beklentileri nasıl değerlendirdiklerini yansıtırken; benlik saygısı kadınların kendilerine ilişkin genel değerlendirmelerini ifade etmektedir. Suçluluk ve utanç ise kişinin kendi davranışını ve benliğini kişisel ve toplumsal standartlar doğrultusunda değerlendirmesiyle ortaya çıkan duygusal deneyimlerdir. Bu nedenle suçluluk ve utanç, toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin açıklanmasında dikkate alınabilecek duygusal süreçler olarak değerlendirilebilir. Alanyazında toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı, toplumsal cinsiyetle ilişkili normlar ile suçluluk ve utanç ve son olarak suçluluk ve utanç ile benlik saygısı arasındaki ilişkileri ayrı ayrı ele alan çalışmalar bulunmasına karşın, kadınlarda bu değişkenlerin aynı model içerisinde değerlendirilmesi sınırlıdır. Bu doğrultuda mevcut araştırmanın amacı, kadınlarda toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkide suçluluk ve utanç duygularının paralel aracı rollerini incelemektir. Araştırmada toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının benlik saygısı ile ilişkili olması; toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının suçluluk ve utançla, suçluluk ve utancın ise benlik saygısıyla ilişkili olması ve suçluluk ile utancın toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkide aracı roller üstlenmesi beklenmektedir.

2.YÖNTEM

Bu araştırmada kesitsel ve ilişkisel tarama yöntemi kullanılmış ve toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkide suçluluk ve utanç duygularının aracılık rollerinin incelenmesi amacıyla oluşturulan paralel aracılık modeli test edilmiştir.

Şekil 1: Araştırmanın Modeli

2.1 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Türkiye’de yaşayan 18 yaş ve üzerindeki yetişkin kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem büyüklüğü G*Power 3.1 programı kullanılarak yapılan güç analizi sonucunda belirlenmiş ve minimum 119 katılımcının yeterli olduğu hesaplanmıştır. Araştırmaya 18 yaş ve üzerindeki, çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden kadınlar dahil edilmiştir. Katılımcılara çevrimiçi veri toplama araçları aracılığıyla ulaşılmış ve kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama süreci sonunda 219 kadın katılımcının verileri analize dahil edilmiştir.

2.2 Veri Toplama Araçları

Çalışmada yer alan katılımcılara yaş, eğitim durumu, ilişki ve medeni durum, çalışma durumu ve algılanan ekonomik durum sorularını içeren demografik bilgi formu verilmiştir. Araştırma kapsamında katılımcıların toplumsal cinsiyet rolü tutumları, Zeyneloğlu ve Terzioğlu (2011) tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği aracılığıyla değerlendirilmiştir. Toplam 38 maddeden oluşan ölçek, beşli Likert tipi derecelendirme üzerinden yanıtlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan, bireyin daha eşitlikçi bir tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ,77 olarak hesaplanmıştır.

Araştırma kapsamında katılımcıların benlik saygısı, Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği aracılığıyla değerlendirilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Çuhadaroglu (1986) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada formun benlik saygısını ölçen ilk 10 maddesi kullanılmıştır. Dörtlü Likert tipi derecelendirme ile yanıtlanmaktadır. Ölçekten alınan düşük puanlar daha yüksek benlik saygısını göstermektedir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ,88 olarak hesaplanmıştır.

Araştırma kapsamında katılımcıların suçluluk ve utanç duyguları, Şahin ve Şahin (1992) tarafından geliştirilen Suçluluk-Utanç Ölçeği aracılığıyla değerlendirilmiştir. Toplam 24 maddeden oluşan ölçek, suçluluk ve utanç olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Her iki alt boyut 12 madde içermektedir ve beşli Likert tipi derecelendirme üzerinden yanıtlanmaktadır. Yüksek puanlar ilgili duygunun daha yoğun yaşandığını göstermektedir.

Cronbach alfa katsayısı ölçeğin tamamı için ,81, suçluluk boyutu için ,76 ve utanç boyutu için ,78 olarak hesaplanmıştır.

2.3 Verilerin Toplanması

Araştırmanın yürütülebilmesi için İstanbul Gedik Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurul Komisyonundan etik kurul onayı alınmıştır (Tarih: 30 Nisan 2026, Karar No: 2026/05). Araştırma başvurusu etik açıdan uygun bulunmuş ve oy birliğiyle onaylanmıştır. Araştırmaya katılan kadınlardan veri toplama süreci öncesinde çevrim içi bilgilendirilmiş gönüllü onam alınmıştır. Hazırlanan gönüllü onam formunda araştırmanın konusu kısaca belirtilmiş, katılımcıların gönüllü olarak araştırmaya katılabilecekleri ve istedikleri taktirde araştırmayı yarım bırakabilecekleri vurgulanmıştır. Araştırma kapsamında ulaşılabilecek verilerin sadece bilimsel amaçlı kullanılacağı katılımcılara bildirilmiş, katılımcı bilgileri gizli tutulmuştur. Çevrim içi veri toplama formu, eksik yanıt bulunan formların araştırmacıya iletilmesine izin vermeyecek şekilde düzenlendiğinden, araştırmacıya ulaşan tüm formlar eksiksiz veri içermektedir.

2.4 Verilerin Analizi

Araştırma verileri IBM SPSS 26 paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluğu çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri incelenerek değerlendirilmiş; çarpıklık değerlerinin -1.775 ile $.773$, basıklık değerlerinin ise $-.301$ ile 1.975 arasında değiştiği belirlenmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2 sınırları içinde bulunması nedeniyle dağılımların parametrik analizler açısından kabul edilebilir olduğu belirlenmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Welch testi ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Gruplar arasındaki farklılığın belirlenmesinde varyansların homojen olduğu durumlarda Tukey, homojen olmadığı durumlarda Games-Howell testi uygulanmıştır. Paralel aracılığı incelemek amacıyla PROCESS Macro Model 4 kullanılarak paralel çoklu aracılık analizi gerçekleştirilmiş ve dolaylı etkiler 5.000 bootstrap örneklemeyle elde edilen %95 güven aralıklarına göre değerlendirilmiştir. Tüm analizlerde $p < ,05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

3.BULGULAR

Analiz bulguları alt başlıklarda sunulmaktadır.

3.1Sosyodemografik Verilerin Dağılımı

Örnekleme ait sosyodemografik verilerin dağılım bulguları Tablo 1 ile sunulmaktadır.

Tablo 1: Sosyodemografik Bulgular

Değişken	Kategori	f	%
Yaş	19–27 yaş	68	31,1
	28–40 yaş	75	34,2
	41 yaş ve üzeri	76	34,7
	Ort. $\pm$ SS (min.–maks.)	36,72 $\pm$ 12,8 (19–65)	
Eğitim durumu	Ortaokul/lise	37	16,9

Değişken	Kategori	f	%
	Ön lisans	44	20,1
	Lisans	91	41,6
	Yüksek lisans/doktora	47	21,5
İlişki ve medeni durum	Bekar	73	33,3
	Romantik ilişkisi var	53	24,2
	Evli	93	42,5
Çalışma durumu	Çalışmıyor	50	22,8
	Yarı zamanlı çalışıyor	22	10,0
	Tam zamanlı çalışıyor	106	48,4
	Öğrenci ve çalışıyor	21	9,6
	Emekli	20	9,1
Algılanan ekonomik durum	Gelir giderden az	68	31,1
	Gelir gidere denk	116	53,0
	Gelir giderden fazla	35	16,0

Not. N = 219; f = frekans; % = yüzde; Ort. = ortalama; SS = standart sapma.

Katılımcıların yaş grupları bakımından birbirine yakın oranlarda dağıldığı görülmektedir. Katılımcıların %34,7'si 41 yaş ve üzerinde, %34,2'si 28–40 yaş, %31,1'i ise 19–27 yaş aralığındadır. Eğitim durumuna göre en büyük grubu lisans mezunları (%41,6) oluşturmaktadır. İlişki ve medeni durum bakımından katılımcıların %42,5'i evli, %33,3'ü bekâr, %24,2'si ise “romantik ilişkisi var” kategorisinde yer almaktadır. Çalışma durumuna göre en büyük grubu tam zamanlı çalışan katılımcılar (%48,4) oluşturmaktadır. Algılanan ekonomik durum bakımından katılımcıların %53,0'ü gelirinin giderine denk olduğunu belirtmiştir.

3.2 Değişkenler Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları

Pearson korelasyon analizi sonuçları Tablo 2 ile sunulmaktadır.

Tablo 2: Korelasyon Analizi Bulguları

Değişken	Suçluluk	Utanç	TCRTÖ	RBSÖ
SUTÖ	0,733**	0,892**	-0,074	0,168*
Suçluluk		0,346**	0,205**	-0,109
Utanç			-0,239**	0,304**
TCRTÖ				-0,057
RBSÖ				

Not: Pearson Korelasyon Analizi. * $p < 0,05$; $p < 0,01$.

Toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile suçluluk arasında pozitif yönlü ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile utanç arasında ise negatif yönlü ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Suçluluk ile utanç arasında pozitif yönlü ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Utanç ile RBSÖ

10		KADINLARDA TOPLUMSAL CİNSİYET ROLÜ TUTUMLARI İLE BENLİK SAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİDE SUÇLULUK VE UTANÇ DUYGULARININ ARACI ROLÜ
----	---	--

puanları arasında ise pozitif yönlü ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile RBSÖ puanları arasındaki ilişki ve suçluluk ile RBSÖ puanları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir.

3.3 Paralel Aracılık Analizi Bulguları

Paralel aracılığı incelemek amacıyla PROCESS Macro Model 4 kullanılarak paralel çoklu aracılık analizi gerçekleştirilmiş ve dolaylı etkiler 5.000 bootstrap örneklemeyle elde edilen %95 güven aralıklarına göre değerlendirilmektedir. Analiz sonuçları Tablo 3 ile sunulmaktadır.

Tablo 3: Paralel Aracılık Analizi Bulguları

Etki / Yol	B	SE	t	p	%95 GA [LLCI, ULCI]
Suçluluk için regresyon modeli					
TCRTÖ → Suçluluk	0,185	0,060	3,079	0,002*	[0,067, 0,303]
Utanç için regresyon modeli					
TCRTÖ → Utanç	-0,324	0,090	-3,621	<0,001**	[-0,501, -0,148]
Benlik saygısı için regresyon modeli					
TCRTÖ → RBSÖ (doğrudan etki, c')	0,136	0,093	1,467	0,144	[-0,047, 0,319]
Suçluluk → RBSÖ	-0,415	0,106	-3,909	<0,001**	[-0,624, -0,206]
Utanç → RBSÖ	0,424	0,071	5,951	<0,001**	[0,283, 0,564]
TCRTÖ → RBSÖ (toplam etki, c)	-0,078	0,092	-0,846	0,398	[-0,260, 0,104]
Dolaylı etkiler (Bootstrap = 5000)					
TCRTÖ → Suçluluk → RBSÖ	-0,077	0,049 ^a	—	—	[-0,175, 0,013]
TCRTÖ → Utanç → RBSÖ	-0,137	0,042 ^a	—	—	[-0,231, -0,067]
Toplam dolaylı etki	-0,214	0,046^a	—	—	[-0,304, -0,124]
Model Özeti					
Sonuç Değişkeni	R	R ²	F	p	
Suçluluk	0,205	0,042	9,483	0,002*	
Utanç	0,239	0,057	13,109	<0,001**	
RBSÖ	0,391	0,153	12,914	<0,001**	

Not: B = standartlaştırılmamış regresyon katsayısı; SE = standart hata; t = t test istatistiği; R = çoklu korelasyon katsayısı; R² = açıklanan varyans oranı; F = model test istatistiği; p = anlamlılık düzeyi; GA = güven aralığı; LLCI = alt güven sınırı; ULCI = üst güven sınırı. ^a Bootstrap standart hatasıdır. *p < ,05; **p < ,001.

Korelasyon düzeyinde anlamlı bulunmayan toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin, suçluluk ve utanç aracılık modeline dahil edildiğinde farklı bir örüntü gösterdiği görülmektedir ($r = -.057$, $p = .398$). Modelde toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı arasındaki doğrudan ilişki anlamlı bulunmazken, suçluluk ve utanç üzerinden hesaplanan dolaylı ilişkiler birlikte değerlendirildiğinde anlamlı bir sonuç elde edilmektedir. Ancak dolaylı ilişkiler ayrı ayrı incelendiğinde yalnızca utanç üzerinden kurulan ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmektedir.

Utanç üzerinden ortaya çıkan bu ilişki, daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının daha düşük utançla, daha düşük utancın ise daha yüksek benlik saygısıyla ilişkili olduğunu. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı arasında doğrudan bir ilişki görülmekle birlikte bu iki değişken arasında utanç üzerinden dolaylı bir bağlantı görülmektedir.

Suçlulukta ise farklı bir örüntü ortaya çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolü tutumları suçlulukla ilişkili bulunmakta; aracılık modelinde ise toplumsal cinsiyet rolü tutumları ve utanç birlikte dikkate alındığında suçluluk ile benlik saygısı arasındaki yol da anlamlı hale gelmektedir. Ancak toplumsal cinsiyet rolü tutumlarından başlayarak suçluluk üzerinden benlik saygısına uzanan dolaylı ilişki bir bütün olarak anlamlı bulunmamaktadır, bu nedenle de suçluluğun aracı rolü desteklenmemektedir. Elde edilen sonuçlar, suçluluk ve utancın aynı model içinde farklı ilişki örüntüleri gösterdiğini ve toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı arasındaki dolaylı bağlantıda utancın öne çıktığını göstermektedir.

4. SONUÇ

Araştırmada kadınlarda toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkide suçluluk ve utancın aracı rolleri incelenmiştir. Bulgular, toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı arasındaki bağlantının doğrudan ortaya çıkmadığını ancak utanç duygusu üzerinden belirginleşebildiğini göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkiye yönelik çalışmalar literatür incelendiğinde farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Bazı araştırmalarda daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının daha yüksek benlik saygısıyla ilişkili olduğu bildirilirken (Ercan vd., 2022; Lennon ve Rudd, 1994; Lennon vd., 1999; Todorovic ve Jovanović, 2023), bazı çalışmalarda iki değişken arasında anlamlı bir ilişki belirlenememekte veya ilişkinin farklı toplumsal ve kültürel bağlamlarda değiştiği görülmektedir (Barry vd., 2006; Kannan vd., 2007; Selçuk, 2021). Toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının farklı yaşam alanlarına ilişkin birden fazla boyut içermesi bu tutumlarla benlik saygısı arasında her koşulda aynı yönde bir ilişki ortaya çıkmamasını açıklayabilmektedir. Bireyler çalışma, aile yaşamı, bakım sorumlulukları ve kişilerarası ilişkiler konusunda farklı düzeylerde geleneksel veya eşitlikçi tutumlara sahip olabilmektedir (Davis ve Greenstein, 2009; Düval, 2023). Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının benlik saygısıyla ilişkisi, yalnızca genel olarak eşitlikçi veya geleneksel tutumlara sahip olunmasına bağlı olmayabilir.

Bununla birlikte daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü tutumları daha yüksek suçluluk ve daha düşük utançla ilişkili bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının suçluluk ve utançla farklı yönlerde ilişkili bulunması, bu iki öz-bilinç duygusunun aynı biçimde

ortaya çıkmadığını düşündürmektedir. Toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile suçluluk arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen araştırmalar sınırlıdır; mevcut çalışmalar daha çok iş-aile çatışması, ebeveynlik sorumlulukları ve aile içi rol dağılımı gibi belirli bağlamlarda yaşanan suçluluğa odaklanmaktadır (Aarntzen vd., 2021, 2023; Livingston ve Judge, 2008; Martínez vd., 2011). Livingston ve Judge (2008), eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü yönelimine sahip bireylerin işin aile yaşamını engellediği durumlarda daha fazla suçluluk yaşadığını bildirirken, Martínez ve diğerleri (2011) kadınlarda suçluluğun geleneksel annelik rolü beklentileriyle ilişkili olduğunu belirtmektedir. Aarntzen ve diğerleri (2023), alanyazındaki bulguların tutarsızlığına dikkat çekerek toplumsal cinsiyet inançları ile suçluluk arasındaki ilişkinin içinde bulunulan rol ve bağlama göre değişebildiğini bildirmektedir. Bu bulgular, toplumsal cinsiyetle ilişkili tutumlar ile suçluluk arasındaki bağlantının tek yönlü olmadığını; kişinin benimsediği rolün, ihlal edildiğini düşündüğü sorumluluğun ve içinde bulunduğu koşulların niteliğine göre farklılaşabildiğini göstermektedir (Aarntzen vd., 2021, 2023; Livingston ve Judge, 2008; Martínez vd., 2011). Bu doğrultuda, mevcut araştırmada eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile suçluluk arasında saptanan pozitif ilişkinin, bu ilişkinin bağlama duyarlı ve tek yönlü olmayan yapısıyla uyumlu olduğu söylenebilir.

Utanç bakımından ise daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü tutumları daha düşük utançla ilişkili bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet rolleri ile utancı birlikte ele alan çalışmalar, geleneksel kadınlık beklentilerinin ve bu beklentileri karşılamaya ilişkin baskının utançla bağlantılı olduğunu göstermektedir (Benetti-McQuoid ve Bursik, 2005; Efthim vd., 2001; Ferguson ve Crowley, 1997). Kadınlığa, anneliğe, bedene ve yakın ilişkilere ilişkin toplumsal standartların karşılanamadığı düşüncesinin de kişinin kendisini yetersiz veya değersiz olarak değerlendirmesiyle bağlantılı olduğu bildirilmektedir (Calogero ve Jost, 2011; Enander, 2010; Lamb ve Kougioli, 2025). Bunun yanında bir araştırmada şiddet içeren ilişkilerden ayrılmış kadınların ilişkide kalmalarını kişisel yetersizliklerinin göstergesi olarak değerlendirebildikleri ve bu kendini küçümseyen değerlendirmelerin toplumsal cinsiyetlendirilmiş bir utanç biçimi taşıdığı da belirtilmektedir (Enander, 2010). Bu bulgular, kadınlarda utancın yalnızca bireysel bir duygu olarak değil, kadınlığa ilişkin toplumsal standartların benliği değerlendirme ölçütlerine dönüşmesiyle birlikte ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Benlik saygısı açısından ilişkisel değerlendirmede; suçluluk ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki belirlenmezken daha yüksek utanç daha düşük benlik saygısıyla ilişkili bulunmuştur. Suçluluk ve utancın benlik saygısıyla gösterdiği farklı ilişkiler de alanyazındaki bulgularla uyumludur. Suçluluk ve utancı aynı araştırma içerisinde değerlendiren çalışmalar, utancın daha düşük benlik saygısı ve daha olumsuz psikolojik uyumla tutarlı biçimde ilişkili olduğunu; suçluluğun ise benlik saygısıyla daha zayıf veya anlamsız ilişkiler gösterebildiğini ortaya koymaktadır (Rüsch vd., 2007; Velotti vd., 2017; Woien vd., 2003). Utanç ile düşük benlik saygısı arasındaki genel ilişki ise meta-analitik düzeyde de desteklenmiştir (Budiarto ve Helmi, 2021). Mevcut araştırmada daha yüksek utancın daha düşük benlik saygısıyla ilişkili bulunması, alanyazındaki bu genel örüntüyle tutarlıdır. Suçluluğun benlik saygısıyla anlamlı bir ilişki göstermemesi ise suçluluk ve utanç arasındaki kavramsal ayrımın açıklanabilir.

Suçluluk ve utanç arasındaki temel ayrım, olumsuz değerlendirmenin yöneldiği alanla ilgilidir. Suçlulukta değerlendirme daha çok gerçekleştirilmiş veya gerçekleştirilmemiş belirli bir davranışa yönelirken, utançta olumsuz değerlendirme benliğin bütününe genellenmektedir (Dempsey, 2017; Tangney vd., 1992, 2007; Tracy ve Robins, 2004). Suçluluk; pişmanlık, sorumluluk alma, özür dileme ve ortaya çıkan sonucu telafi etme eğilimleriyle ilişkili olabildiğinden kişinin genel benlik değerini olumsuzlaştırmadan yaşanabilmektedir (Baumeister vd., 1994; Dempsey, 2017; Tangney vd., 2007). Utanç ise başarısızlığın belirli bir davranışla sınırlandırılmayıp kişinin kendisine genellenmesiyle, kusurluluk ve değersizlik değerlendirmeleriyle ve geri çekilme eğilimiyle ilişkilidir (Dempsey, 2017; Tangney vd., 2007; Woien vd., 2003). Bu yönüyle utanç, kişinin genel değerine ilişkin değerlendirmesini ifade eden benlik saygısıyla suçluluğa göre daha doğrudan kesişmektedir (Budiarto ve Helmi, 2021; Rosenberg vd., 1995).

Suçluluk ve utanç arasındaki bu farklılık aracılık modelinde de görülmüştür. Suçluluk ve utanç üzerinden hesaplanan toplam dolaylı etki anlamlı olmasına rağmen özgül dolaylı etkiler ayrı ayrı değerlendirildiğinde suçluluk yolu desteklenmemiş, yalnızca utanç üzerinden kurulan yol anlamlı bulunmuştur. Daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının daha düşük utançla, daha düşük utancın ise daha yüksek benlik saygısıyla ilişkili olması, toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı arasındaki bağlantının utanç üzerinden belirginleşmesini açıklamaktadır. Geleneksel kadınlık beklentilerinin kişinin kendisini değerlendirdiği ölçütlere dönüşmesi ve bu beklentilerin karşılanamamasının benliğin bütününe yönelik yetersizlik değerlendirmeleriyle bağlantılı olması, utancın özgül dolaylı etkisini anlamlandırmaya katkı sağlamaktadır (Benetti-McQuoid ve Bursik, 2005; Efthim vd., 2001; Ferguson ve Crowley, 1997; Tangney vd., 2007). Buna karşılık suçluluğun belirli davranış ve sorumluluklara yönelmesi ve benlik saygısıyla anlamlı bir ikili ilişki göstermemesi, suçluluk üzerinden hesaplanan özgül dolaylı etkinin desteklenmemesiyle uyumludur (Dempsey, 2017; Tangney vd., 2007; Woien vd., 2003).

Araştırmanın katkısı, suçluluk ve utancı tek bir yapı olarak değerlendirmeden aynı model içerisinde incelemesi ve toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile benlik saygısı arasındaki bağlantıda utanca özgü anlamlı bir dolaylı ilişki belirlemesidir. Araştırmanın kesitsel ve ilişkisel yapısı nedeniyle elde edilen sonuçlar nedensel bir mekanizmanın kanıtı olarak değerlendirilmemelidir. Değişkenlerin aynı zamanda ölçülmesi, toplumsal cinsiyet rolü tutumları, utanç ve benlik saygısı arasındaki ilişkilerin zamansal sırasının belirlenmesine izin vermemektedir. Ayrıca kolayda örnekleme, çevrimiçi veri toplama ve öz-bildirim ölçeklerinin kullanılması bulguların genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır. Gelecek araştırmalarda toplumsal cinsiyet rolü tutumları, utanç ve benlik saygısı arasındaki ilişkilerin boylamsal tasarımlarla incelenmesi ve genel öz-bilinç duygularıyla bağlama özgü suçluluk ve utanç deneyimlerinin ayrı ayrı değerlendirilmesi önerilmektedir.

REFERENCES

- Aarntzen, L., Derks, B., Van Steenbergen, E., & Van Der Lippe, T. (2023). When work–family guilt becomes a women’s issue: Internalized gender stereotypes predict

high guilt in working mothers but low guilt in working fathers. *British Journal of Social Psychology*, 62(1), 12-29. <https://doi.org/10.1111/bjso.12575>

- Aarntzen, L., Van Der Lippe, T., Van Steenberg, E., & Derks, B. (2021). How individual gender role beliefs, organizational gender norms, and national gender norms predict parents' work-Family guilt in Europe. *Community, Work & Family*, 24(2), 120-142. <https://doi.org/10.1080/13668803.2020.1816901>
- American Psychological Association. (2023). Sex. İçinde APA Dictionary of Psychology. <https://dictionary.apa.org/sex>
- American Psychological Association. (2026). Gender. İçinde APA Dictionary of Psychology. <https://dictionary.apa.org/gender>
- Barry, D. T., Bernard, M. J., & Beitel, M. (2006). Gender, Sex Role Ideology, and Self-Esteem Among East Asian Immigrants in the United States. *Journal of Nervous & Mental Disease*, 194(9), 708-711. <https://doi.org/10.1097/01.nmd.0000235788.15722.99>
- Baumeister, R. F., Stillwell, A. M., & Heatherton, T. F. (1994). Guilt: An interpersonal approach. *Psychological Bulletin*, 115(2), 243-267. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.115.2.243>
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88(4), 354-364. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.88.4.354>
- Benetti-McQuoid, J., & Bursik, K. (2005). Individual Differences in Experiences of and Responses to Guilt and Shame: Examining the Lenses of Gender and Gender Role. *Sex Roles*, 53(1-2), 133-142. <https://doi.org/10.1007/s11199-005-4287-4>
- Boehnke, M. (2011). Gender Role Attitudes around the Globe: Egalitarian vs. Traditional Views. *Asian Journal of Social Science*, 39(1), 57-74. <https://doi.org/10.1163/156853111X554438>
- Budiarto, Y., & Helmi, A. F. (2021). Shame and self-esteem: A meta-analysis. *Europe's Journal of Psychology*, 17(2), 131-145. <https://doi.org/10.5964/ejop.2115>
- Bussey, K., & Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation. *Psychological Review*, 106(4), 676-713. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.106.4.676>
- Calogero, R. M., & Jost, J. T. (2011). Self-subjugation among women: Exposure to sexist ideology, self-objectification, and the protective function of the need to avoid closure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(2), 211-228. <https://doi.org/10.1037/a0021864>
- Crocker, J., & Wolfe, C. T. (2001). Contingencies of self-worth. *Psychological Review*, 108(3), 593-623. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.108.3.593>
- Çuhadaroğlu, F. (1986). Adolesanlarda benlik saygısı [Uzmanlık tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Davis, S. N., & Greenstein, T. N. (2009). Gender Ideology: Components, Predictors, and Consequences. *Annual Review of Sociology*, 35(1), 87-105. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-070308-115920>

- Dempsey, H. (2017). A Comparison of the Social-Adaptive Perspective and Functionalist Perspective on Guilt and Shame. *Behavioral Sciences*, 7(4), 83. <https://doi.org/10.3390/bs7040083>
- Düval, S. (2023). Do men and women really have different gender role attitudes? Experimental insight on gender-specific attitudes toward paid and unpaid work in Germany. *Social Science Research*, 112, 102804. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2022.102804>
- Eagly, A. H. (1987). *Sex differences in social behavior: A social-role interpretation*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Eagly, A. H., Wood, W., & Diekmann, A. B. (2000). Social Role Theory of Sex Differences and Similarities: A Current Appraisal. *Çinde The Developmental Social Psychology of Gender* (ss. 123-174). Psychology Press.
- Efthim, P. W., Kenny, M. E., & Mahalik, J. R. (2001). Gender Role Stress in Relation to Shame, Guilt, and Externalization. *Journal of Counseling & Development*, 79(4), 430-438. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.2001.tb01990.x>
- Else-Quest, N. M., Higgins, A., Allison, C., & Morton, L. C. (2012). Gender differences in self-conscious emotional experience: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 138(5), 947-981. <https://doi.org/10.1037/a0027930>
- Enander, V. (2010). "A Fool to Keep Staying": Battered Women Labeling Themselves Stupid as an Expression of Gendered Shame. *Violence Against Women*, 16(1), 5-31. <https://doi.org/10.1177/1077801209353577>
- Ercan, M., Koçak, O., & Ercan, F. Z. (2022). An Investigation of the Relationship Between Gender Roles Attitudes and Self-Esteem of Married. *İçtimaiyat*, 6(2), 704-716. <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1187299>
- Ferguson, T. J., & Crowley, S. L. (1997). Gender Differences in the Organization of Guilt and Shame. *Sex Roles*, 37(1-2), 19-44. <https://doi.org/10.1023/A:1025684502616>
- Good, J. J., & Sanchez, D. T. (2010). Doing Gender for Different Reasons: Why Gender Conformity Positively and Negatively Predicts Self-Esteem. *Psychology of Women Quarterly*, 34(2), 203-214. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2010.01562.x>
- Harrington, A. G., Overall, N. C., & Maxwell, J. A. (2022). Feminine Gender Role Discrepancy Strain and Women's Self-Esteem in Daily and Weekly Life: A Person x Context Perspective. *Sex Roles*, 87(1-2), 35-51. <https://doi.org/10.1007/s11199-022-01305-1>
- Harris, M. A., & Orth, U. (2020). The link between self-esteem and social relationships: A meta-analysis of longitudinal studies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 119(6), 1459-1477. <https://doi.org/10.1037/pspp0000265>
- Josephs, R. A., Markus, H. R., & Tafarodi, R. W. (1992). Gender and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(3), 391-402. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.63.3.391>

- Kannan, P., Frieze, I., Takechi, Y., Morinaga, Y., Aono, A., Fukutomi, M., & Sreekumar, A. (2007). Comparing women with egalitarian and conservative attitudes in the United States, India, and Japan. *Bahria Journal of Professional Psychology*, 1(1), 21-63.
- Lamb, R., & Kougiali, Z. G. (2025). Women and shame: Narratives of recovery from alcohol dependence. *Psychology & Health*, 40(10), 1736-1773. <https://doi.org/10.1080/08870446.2024.2352191>
- Leary, M. R., & Baumeister, R. F. (2000). The nature and function of self-esteem: Sociometer theory. İçinde *Advances in Experimental Social Psychology* (C. 32, ss. 1-62). Elsevier. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(00\)80003-9](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(00)80003-9)
- Lennon, S. J., & Rudd, N. A. (1994). Linkages between Attitudes toward Gender Roles, Body Satisfaction, Self-Esteem, and Appearance Management Behaviors in Women. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 23(2), 94-117. <https://doi.org/10.1177/1077727X94232002>
- Lennon, S. J., Rudd, N. A., Sloan, B., & Jae Sook Kim. (1999). Attitudes Toward Gender Roles, Self-esteem, and Body Image: Application of a Model. *Clothing and Textiles Research Journal*, 17(4), 191-202. <https://doi.org/10.1177/0887302X9901700403>
- Lewis, H. B. (1971). Shame and guilt in neurosis. *Psychoanalytic Review*, 58(3), 419-438.
- Liss, M., Schiffrin, H. H., & Rizzo, K. M. (2013). Maternal Guilt and Shame: The Role of Self-discrepancy and Fear of Negative Evaluation. *Journal of Child and Family Studies*, 22(8), 1112-1119. <https://doi.org/10.1007/s10826-012-9673-2>
- Livingston, B. A., & Judge, T. A. (2008). Emotional responses to work-family conflict: An examination of gender role orientation among working men and women. *Journal of Applied Psychology*, 93(1), 207-216. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.93.1.207>
- Martínez, P., Carrasco, M. J., Aza, G., Blanco, A., & Espinar, I. (2011). Family Gender Role and Guilt in Spanish Dual-Earner Families. *Sex Roles*, 65(11-12), 813-826. <https://doi.org/10.1007/s11199-011-0031-4>
- Mascolo, M. F. (1994). Toward a social constructivist psychology: The case of self-evaluative emotional development. *Journal of Constructivist Psychology*, 7(2), 87-106. <https://doi.org/10.1080/10720539408405071>
- Muehlenhard, C. L., & Peterson, Z. D. (2011). Distinguishing Between Sex and Gender: History, Current Conceptualizations, and Implications. *Sex Roles*, 64(11-12), 791-803. <https://doi.org/10.1007/s11199-011-9932-5>
- Orth, U., & Robins, R. W. (2014). The Development of Self-Esteem. *Current Directions in Psychological Science*, 23(5), 381-387. <https://doi.org/10.1177/0963721414547414>
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the Adolescent Self-Image*. Princeton University Press.

- Rüşch, N., Corrigan, P. W., Bohus, M., Jacob, G. A., Brueck, R., & Lieb, K. (2007). Measuring shame and guilt by self-report questionnaires: A validation study. *Psychiatry Research*, 150(3), 313-325. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2006.04.018>
- Selçuk, S. (2021). Kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları açısından bağlanma stili, kadına yönelik şiddet tutumu ve benlik saygısının incelenmesi [Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi]. Yüksek lisans tezi.
- Şahin, N. H., & Şahin, N. (1992). Adolescent guilt, shame, and depression in relation to sociotropy and autonomy. *World Congress of Cognitive Therapy*, Toronto, Canada.
- Tangney, J. P., Niedenthal, P. M., Covert, M. V., & Barlow, D. H. (1998). Are shame and guilt related to distinct self-discrepancies? A test of Higgins's (1987) hypotheses. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(1), 256-268. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.75.1.256>
- Tangney, J. P., Stuewig, J., & Mashek, D. J. (2007). Moral Emotions and Moral Behavior. *Annual Review of Psychology*, 58(1), 345-372. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.56.091103.070145>
- Tangney, J. P., Wagner, P., & Gramzow, R. (1992). Proneness to shame, proneness to guilt, and psychopathology. *Journal of Abnormal Psychology*, 101(3), 469-478. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.101.3.469>
- Todorovic, D., & Jovanović, D. (2023). EXAMINING GENDER-ROLE ATTITUDE: THE ROLE OF FAMILY RELATIONS, SELF-ESTEEM, LOCUS OF CONTROL AND SELF-EFFICACY. *ГОДИШЊАК ЗА ПЕДАГОГИЈУ*, 8(2), 7-28. <https://doi.org/10.46630/gped.2.2023.1>
- Tolman, D. L., Impett, E. A., Tracy, A. J., & Michael, A. (2006). Looking Good, Sounding Good: Femininity Ideology and Adolescent Girls' Mental Health. *Psychology of Women Quarterly*, 30(1), 85-95. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2006.00265.x>
- Tracy, J. L., & Robins, R. W. (2004). TARGET ARTICLE: "Putting the Self Into Self-Conscious Emotions: A Theoretical Model". *Psychological Inquiry*, 15(2), 103-125. https://doi.org/10.1207/s15327965pli1502_01
- Tracy, J. L., & Robins, R. W. (2006). Appraisal Antecedents of Shame and Guilt: Support for a Theoretical Model. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(10), 1339-1351. <https://doi.org/10.1177/0146167206290212>
- Velotti, P., Garofalo, C., Bottazzi, F., & Caretti, V. (2017). Faces of Shame: Implications for Self-Esteem, Emotion Regulation, Aggression, and Well-Being. *The Journal of Psychology*, 151(2), 171-184. <https://doi.org/10.1080/00223980.2016.1248809>
- Walter, J. G. (2018). The adequacy of measures of gender roles attitudes: A review of current measures in omnibus surveys. *Quality & Quantity*, 52(2), 829-848. <https://doi.org/10.1007/s11135-017-0491-x>

- Woien, S. L., Ernst, H. A. H., Patock-Peckham, J. A., & Nagoshi, C. T. (2003). Validation of the TOSCA to measure shame and guilt. *Personality and Individual Differences*, 35(2), 313-326. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00191-5](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00191-5)
- Wong, Y., & Tsai, J. (2007). Cultural models of shame and guilt. İçinde *The self-conscious emotions: Theory and research* (ss. 209-223). The Guilford Press.
- Wood, W., & Eagly, A. H. (2012). Biosocial Construction of Sex Differences and Similarities in Behavior. İçinde *Advances in Experimental Social Psychology* (C. 46, ss. 55-123). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-394281-4.00002-7>
- Zeyneloğlu, S., & Terzioğlu, F. (2011). Development and Psychometric Properties Gender Roles Attitude Scale. *Hacettepe University Journal of Education*, 40(40), 409-420.